

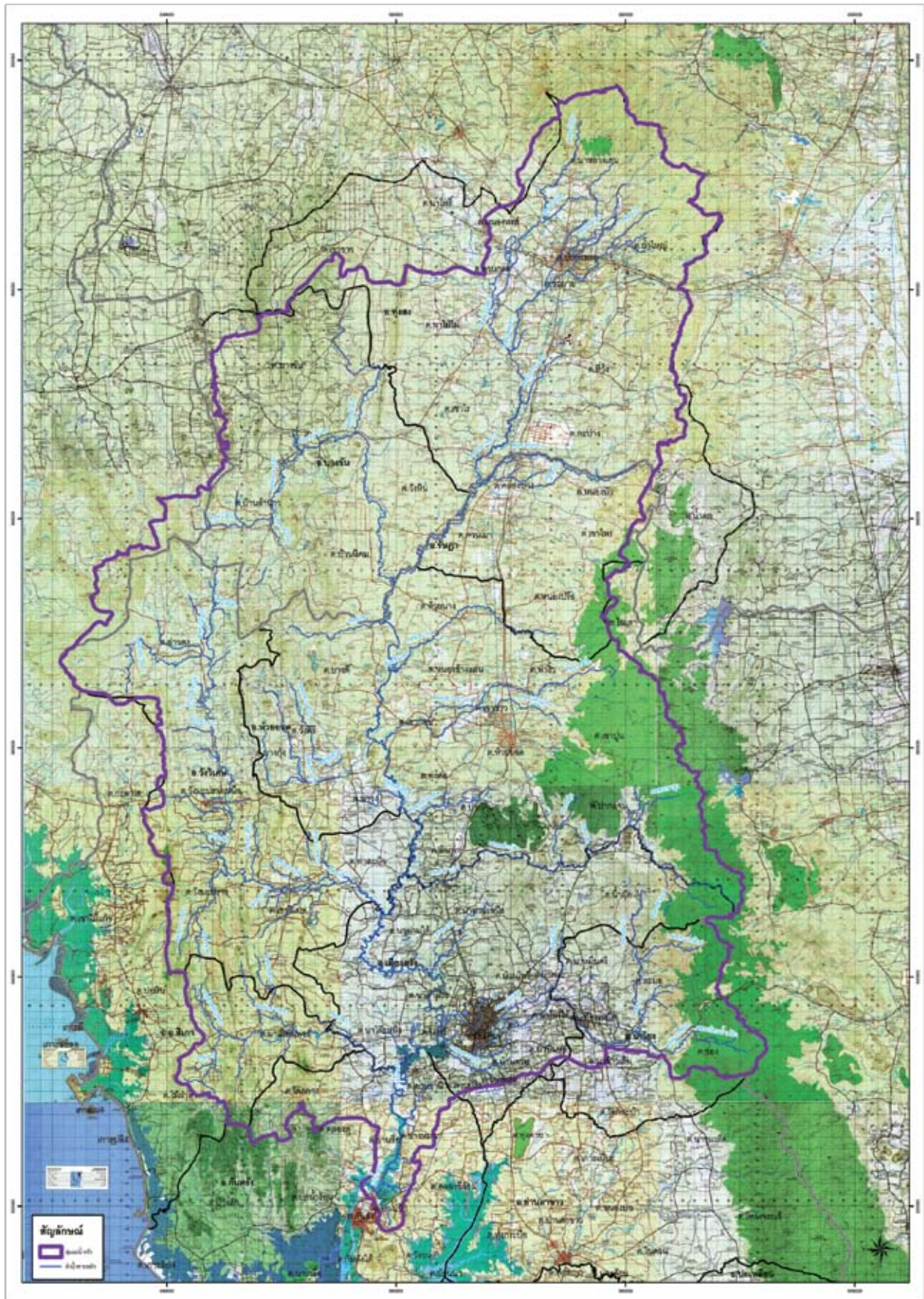
การบริหารจัดการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง

เอกสารประชาสัมพันธ์โครงการการป้องกันและแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำ
กิจกรรมประชุมสัมมนาการบริหารจัดการน้ำเชิงนิเวศแบบบูรณาการ

สารบัญ

ข้อมูลทั่วไป	4
ความเป็นมา	5
เสริมสร้างกลไกขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง	7
ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง	
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ ป่าต้นน้ำ เส้นทางน้ำธรรมชาติ	10
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การกำหนดผังการใช้ที่ดินและพื้นที่รับน้ำฝั่งเมือง	14
พื้นที่รับน้ำแก้มลิงโครงข่ายการระบายน้ำอ่างเก็บน้ำและการผันน้ำ	
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและดินถล่ม	18
การเฝ้าระวังและเตือนภัยการเตรียมความพร้อมการรับมือขณะเกิดภัยการฟื้นฟูหลังประสบภัย	
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การดูแลรักษาคุณภาพน้ำ ชุมชนเกษตรอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ	20
ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระบบข้อมูลสารสนเทศ	22
การจัดองค์กร แผนยุทธศาสตร์ งบประมาณ และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เชิงรุก	
สรุปบทเรียน...การดำเนินงานประสานความร่วมมือแบบบูรณาการที่ผ่านมา	26
ประสบการณ์แก้ปัญหา น้ำท่วมแบบบูรณาการของเทศบาลเมืองทุ่งสง	28
คลองท่าแพสายน้ำแห่งชีวิต	30
โครงการก่อสร้างประตูระบายน้ำควนกรด	35
โครงการอ่างเก็บน้ำคลองวังหีบ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	37
บันทึกความร่วมมือการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง	39
ระหว่างจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง	

แผนที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง

ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง

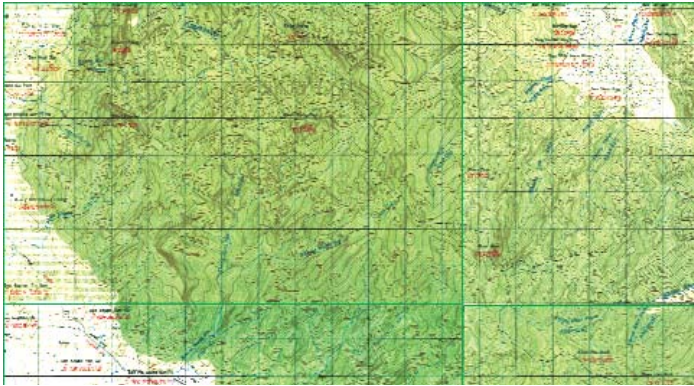
ข้อมูลทั่วไป

ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังมีจุดกำเนิดจากเทือกเขานครศรีธรรมราช จากอุทยานน้ำตกโยงในตำบลนาหลวงเสน และตำบลถ้ำใหญ่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านตะวันออก เป็นต้นกำเนิดลำคลอง 4 สาย คือ คลองท่าเลา คลองท่าโหลน คลองปาง คลองวังหีบ ไหลผ่านอำเภอทุ่งสงไปบรรจบกับคลองจากอำเภอบางขัน และไหลลงทะเลอันดามันที่อำเภอกันตังจังหวัดตรังลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังนี้ จึงมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ คือ อำเภอทุ่งสงและบางขันจังหวัดตรัง 7 อำเภอ คือ อำเภอรัษฎา, ห้วยยอด, วังวิเศษ, เมือง, นาโยง, สิเกา และกันตังความยาวของลำน้ำประมาณ 190 กิโลเมตร รวมพื้นที่ประมาณ 3,853 ตารางกิโลเมตรหรือ 2,408,125 ไร่ และบางส่วนต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาพนมเบญจา และมาบรรจบกับลำน้ำที่มาจากเทือกเขาบรรทัด จากจังหวัดพัทลุง

ความเป็นมา

“น้ำท่วม” เป็นปัญหาเรื้อรังของกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยเฉพาะต้นน้ำอำเภอทุ่งสง ย่านเศรษฐกิจเมืองทุ่งสงเพราะพื้นที่ตั้งอยู่บนแนวน้ำท่วมหลากบริเวณเชิงเขา (Flood Prone) ความเอียงลาดทำให้กระแสน้ำไหลเร็ว ประกอบกับสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีภูเขาล้อมรอบเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารมีลำคลอง 4 สายไหลจากทิศเหนือไหลผ่านเมืองและเลียบเมือง แล้วไหลไปรวมกันเป็น 1 สาย (ทางเข้าหลายทาง ทางออกเพียงทางเดียว)

ภาพที่ 2 แผนที่สภาพภูมิประเทศและคลองต้นน้ำของกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง พื้นที่อำเภอทุ่งสง

ภาพที่ 3 ปัญหาอุทกภัยในพื้นที่อำเภอทุ่งสงเมื่อ 15 ธ.ค. 2548 และ 14 ก.พ. 2549

ทำให้เมืองทุ่งสงต้องประสบกับปัญหาอุทกภัยอย่างต่อเนื่องทุกปี และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ในปี 2548 และ 2549 เมืองทุ่งสงประสบปัญหาอุทกภัยติดต่อกันถึง 2 ครั้ง ในเวลา 2 เดือน ส่งผลกระทบต่อชีวิตสร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สิน สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง ได้รับความเสียหายเฉพาะในเขตย่านการค้า(ไม่รวมตำบลรอบนอก)มูลค่าความเสียหายไม่น้อยกว่า 250 ล้านบาท (ข้อมูลจากชมรมธนาคารอำเภอทุ่งสง)การแก้ปัญหาโดยท้องถิ่นโดยต่างคนต่างทำเป็นแก้ปัญหาเฉพาะหน้านั้นไม่สามารถแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้นในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2549 ทุกภาคีของเมืองทั้งหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคส่วนท้องถิ่นรัฐวิสาหกิจ นักวิชาการ สถานศึกษา รวมถึงภาคประชาชนและภาคีอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมโยธาธิการและผังเมือง สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ฯลฯ จึงได้รวมตัวกันภายใต้การนำของนายอำเภอทุ่งสง ประชุมปรึกษาหารือ ติดตามผลเพื่อแก้ปัญหาทั้งทุกเดือนพร้อมก้าวสู่การประชุมเชิงปฏิบัติการ กำหนดให้ปัญหาน้ำท่วมทุ่งสงเป็น “วาระท้องถิ่น” แต่งตั้งคณะทำงานแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือด้านสังคมและด้านกายภาพ ใช้หลักการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน จนสามารถดูแล

ระบบโครงข่ายน้ำ โดยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนได้แก่การขุดลอกและขยายคูคลองการตัดขยะและตะกอนที่มากับน้ำหรือสิ่งกีดขวางต่างๆ ให้กระแสน้ำไหลผ่านได้รวดเร็วการผันน้ำที่ต้นน้ำเพื่อลดปริมาณน้ำก่อนเข้าชุมชนเมืองการทำแก้มลิงการตรวจสอบเขตและกันแนวทางการปรับปรุงทางน้ำและการแก้ไขสิ่งกีดขวางทางน้ำมีการติดตั้งสัญญาณเตือนภัยให้ประชาชนเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์ด้วยตนเองรวมทั้งก่อสร้างอุโมงค์ร่วมคลองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำเป็นต้นเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระยะสั้น และระยะปานกลางได้ในระดับหนึ่งโดยมีเทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นผู้ประสานงานเกิดความสำเร็จน้ำไม่ท่วมย่านการค้าและย่านที่อยู่อาศัยของเมืองทุ่งสงตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปี 2553 ทั้งที่ปริมาณน้ำฝนและน้ำท่าในแต่ละปีมากกว่าเมื่อครั้ง พ.ศ.2548 และ 2549 ที่ผ่านมา แต่ด้วยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่งผลก่อให้เกิดวิกฤตการณ์โลกร้อน ในปีพ.ศ. 2554 จึงได้เกิดภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่อีกครั้งถึงแม้อำเภอทุ่งสงจะเป็นอำเภอสุดท้ายของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ถูกน้ำท่วม และได้รับผลกระทบน้อยมากแต่เป็นสัญญาณเตือนภัย หรือตัวชี้วัดที่บอกให้รู้ว่าการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมของอำเภอทุ่งสงเพียงลำพังจะไม่สามารถแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนได้ ทั้งในสถานการณ์ปัจจุบัน ยังมีปัญหาน้ำแล้ง น้ำอุปโภคบริโภค และน้ำเสีย ตามมาอีกปัญหาการบริหารจัดการน้ำจึงเป็นปัญหาใหญ่ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันแก้ไขและบรรเทาปัญหาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทั้งลุ่มน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำจนถึงปลายน้ำ ดังนั้นอำเภอทุ่งสงจึงได้ขยายผลการดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือของภาคีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมของทั้ง 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง รวมตลอดถึงนักวิชาการจากหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่ องค์กรชุมชน เครือข่ายภาคประชาสังคมในลุ่มน้ำ องค์กรทั้งในและต่างประเทศ เช่น Integrated Urban Land & Water Planning(IUWP) Project จากประเทศเนเธอร์แลนด์, สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ International Union of Conservation or Natural Resources หรือ World Conservative Union(IUCN), และสถาบันการศึกษาในพื้นที่และนอกพื้นที่ลุ่มน้ำขยายผลสู่ความร่วมมือ “การบริหารจัดการน้ำของลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังแบบบูรณาการ” ขึ้นในปลายปี พ.ศ.2554

ถึงแม้ได้บูรณาการความร่วมมือจนสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมระยะสั้นได้แล้วระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ยั่งยืน เพราะเมื่อปี 2556 (กลางคืนวันที่ 22-23 พฤศจิกายน 2556) ปริมาณน้ำฝนตกมากกว่าปกติ 130 มิลลิเมตร/ชั่วโมง ระบบระบายน้ำที่ได้พึ่งตนเองในพื้นที่ โดยบูรณาการความร่วมมือเตรียมการรองรับไว้ไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำฝน ได้ทำให้น้ำท่วมเขตเมืองทุ่งสงอีกครั้ง แต่ระยะเวลาสั้นลงน้ำท่วมเร็วลดเร็วกว่าที่เคยเป็นภายในประมาณ ๒-๔ ชั่วโมง จากการที่น้ำจากอำเภอยะรังไหลเร็วขึ้น ทำให้กระทบถึงพื้นที่ปลายน้ำ จังหวัดตรัง ที่ต้องรับน้ำอย่างรวดเร็ว ทำให้น้ำท่วมเร็วและนานขึ้น ดังนั้น ทั้งสองจังหวัดจึงยิ่งให้ความสำคัญและมีความร่วมมือในการกระชับความร่วมมือแบบบูรณาการอย่างใกล้ชิดเพื่อแก้ปัญหาตลอดทั้งลุ่มน้ำให้สัมฤทธิ์ผล ทั้งระยะเร่งด่วนเป็น **“วาระเร่งด่วนของลุ่มน้ำตรัง”** รวมทั้งแก้ปัญหาระยะปานกลางและระยะยาว

เสริมสร้าง...กลไกขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง

จากความร่วมมือข้างต้น เทศบาลเมืองทุ่งสงได้รับมอบหมายให้ดำเนินการประสานงานและจัดประชุม สัมมนาเครือข่ายคนลุ่มน้ำร่วมกันระหว่าง 2 จังหวัด ภายใต้กลไกระดับพื้นที่ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อเสริมกลไกระบบราชการเดิม ที่มีอยู่แล้วเป็นการ **ขยายฐานการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการน้ำให้เข้าถึงระดับท้องถิ่น ชุมชนให้กว้างขวาง และลึกยิ่งขึ้น** ในรูปแบบคณะทำงานและคณะกรรมการร่วมภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในระดับพื้นที่ของทั้ง 2 จังหวัด ตลอดจนภาควิชาการ ซึ่งได้ร่วมกันเสนอจากระดับท้องถิ่น โดยผู้ว่าราชการจังหวัดตรังและนครศรีธรรมราช เห็นชอบ โดยมอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชประกาศแต่งตั้ง 2 คณะ ดังนี้

คณะทำงานบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง ขึ้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2555 รวมจำนวน 23 คนประกอบด้วยผู้แทนจากส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ โดยมีผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตกส่วนที่ 2 เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ปลัดเทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นคณะทำงานและเลขานุการ เพื่อทำหน้าที่จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติ จัดทำแผน ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำตรังโดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นน้ำกลางน้ำและปลายน้ำ รวมทั้ง ดำเนินการบูรณาการความร่วมมือการแสวงหาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำตรังให้บรรลุการลงนาม ความร่วมมือระหว่าง 2 จังหวัดขับเคลื่อนข้อตกลงสู่การปฏิบัติและติดตามผล

ต่อมาในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2555 จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง ได้ประกาศแต่งตั้ง **คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในลุ่มน้ำสาขาในแม่น้ำตรัง** จำนวน 2 ชุดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง และคณะนักวิชาการเป็นที่ปรึกษานอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการครอบคลุมทุกอำเภอ และท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องพร้อมมีคณะทำงานจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการของจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และขับเคลื่อนให้บรรลุข้อตกลงความร่วมมือระหว่าง 2 จังหวัด

ทั้งนี้ กระบวนการขับเคลื่อนงานสู่ความสำเร็จ เริ่มต้นด้วยการจัดประชุมเสวนา สัมมนา โดยดำเนินการ ครั้งแรกตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน 2554 จนถึงวันที่ 17 ธันวาคม 2556 รวมมีการจัดประชุมสัมมนาระดม ความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมติดตามผล ในการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำ สาขาแม่น้ำตรัง จำนวน 13 ครั้ง ดังตาราง

วัน เดือน ปี	รายละเอียดการประชุมเครือข่าย	จำนวนผู้เข้าร่วม
21 กันยายน 2554	ประชุมแก้ไขปัญหาน้ำท่วมแบบบูรณาการอำเภอทุ่งสงและเรียนรู้กรณีศึกษาการแก้ปัญหาน้ำท่วม โดยผู้เชี่ยวชาญเรื่องน้ำจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์สรุปให้มีการขุดลอกคลองธรรมชาติจุดที่เป็นอุปสรรคกีดขวางน้ำหลากและเสนอให้ทุกภาคส่วนร่วมผลักดันงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดตรังและอำเภอทุ่งสงกำหนดแผนรับมือกับเหตุการณ์ภัยพิบัติ	84
23 พฤศจิกายน 2554	ประชุมเชิงปฏิบัติการ เรียนรู้การจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อเมืองอย่างบูรณาการซึ่งได้รับเกียรติจากท่านอัครราชทูตเนเธอร์แลนด์ประจำประเทศไทยรองผู้ว่าราชการการจังหวัดนครศรีธรรมราช ประธานอนุกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมผังเมืองการโยธา สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยนักวิชาการจากสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และคณะผู้เชี่ยวชาญจากประเทศเนเธอร์แลนด์และภาคีเครือข่าย โดยเห็นพ้องกันว่าต้องให้มีการจัดการน้ำท่วม โดยท้องถิ่นวางแผนเพื่อการบริหารจัดการน้ำเชิงพื้นที่ ที่ดีทั้งระบบ	435
11 มกราคม 2555	ประชุมยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินและน้ำเมืองทุ่งสงอย่างบูรณาการ ได้มีมติให้มีการลงนามความร่วมมือและแต่งตั้งคณะทำงานของทั้ง 2 จังหวัดทำการรวบรวมข้อมูล แนวทางการพัฒนาและแผนแบบบูรณาการ มาเป็นแผนแม่บทของการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำตรังเพื่อผลักดันงบประมาณจากรัฐบาลต่อไป โดยให้เทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมแก้ไขปัญหการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง	92
3 กุมภาพันธ์ 2555	ประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อจัดทำแผนการดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง	63
20 กุมภาพันธ์ 2555	ประชุมเพื่อเตรียมข้อมูลการจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง	25
23 กุมภาพันธ์ 2555	ประชุมเชิงปฏิบัติการ คณะทำงานจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังแบบบูรณาการที่เทศบาลนครตรังเพื่อเตรียมการจัดการสัมมนาจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์และจัดทำแผนปฏิบัติการการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง โดยได้มีการมอบหมายและแบ่งงานกันรับผิดชอบ	120

วัน เดือน ปี	รายละเอียดการประชุมเครือข่าย	จำนวนผู้เข้าร่วม
29 กุมภาพันธ์ 2555	ประชุมสัมมนาการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำนำไปสู่ความร่วมมือในการศึกษาและสำรวจเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และกำหนดมาตรการในการจัดการน้ำแบบบูรณาการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนรวมทั้งผลักดันการนำแผนและมาตรการในการจัดการน้ำแบบบูรณาการไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและสนับสนุนการจัดทำระบบข้อมูลซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานตามแผนและมาตรการที่ได้ร่วมกำหนดไว้และเรียนรู้แนวทางการจัดการกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังอย่างยั่งยืนโดยผศ.ดร.สมบัติ อยู่เมือง และโอกาสและข้อจำกัดในการจัดการน้ำแบบบูรณาการโดยคุณศยามล ไกยูรวงศ์ เครือข่ายชุมชนจังหวัดตรัง	450
22 พฤศจิกายน 2555	ประชุมติดตามผลการดำเนินการและรับฟังความคิดเห็น ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและเตรียมความพร้อมรับมือน้ำท่วม (นายอำเภอทุ่งสง)	73
16 ธันวาคม 2555	ประชุมเตรียมความพร้อมและตรวจสอบข้อมูลยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานการจัดการน้ำแบบบูรณาการ กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง (นายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงและผู้อำนวยการทรัพยากรน้ำภาค 8)	33
17 ธันวาคม 2555	สัมมนาเชิงปฏิบัติการ “การจัดการน้ำแบบบูรณาการ กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง “ และเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำจากดร.รอยล จิตรดอน และการรับมือกับภัยพิบัติจากดร.ธงชัยโรจนกันันท์	556
4 เมษายน 2556	ประชุมทบทวนยุทธศาสตร์ การจัดการน้ำแบบบูรณาการ กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง(นายอำเภอทุ่งสง)	80
25 กรกฎาคม 2556	ประชุมติดตามผลและสรุปความก้าวหน้าการจัดการน้ำแบบบูรณาการกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง”โครงการจัดรูปที่ดินคลองท่าแพ โครงการก่อสร้างถนน อุโมงค์ระบายน้ำร่วมคลอง โครงการอ่างเก็บน้ำคลองวังหีบ และโครงการฝายทดน้ำควนกรด และเรียนรู้กรณีศึกษาการสร้างฝายแม้วของบ้านสามขา เพื่อรักษาระบบนิเวศป่าตามแนวพระราชดำริ โดยคณะกรรมการวิชาการ กบอ. และตัวแทนในประเทศไทยของ IUCN	91
19-20 สิงหาคม 2556	ประชุมติดตามงานโครงการอ่างเก็บน้ำคลองวังหีบ และโครงการฝายทดน้ำควนกรด โดยคณะกรรมการวิชาการ กบอ.และร่วมเรียนรู้เรื่องการก่อสร้างฝาย เพื่อการจัดการน้ำโดยวิศวกรจากโคเรียวอเตอร์ รัฐบาลเกาหลี เรื่องการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในเขตเมือง โดยตัวแทนในประเทศไทยของ IUCN	60

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ น้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง

ผลจากการดำเนินการได้มีการจัดประชุมหลายๆ ครั้งแต่ละครั้งมีผู้เข้าร่วม ทั้งผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมซึ่งได้มีแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำและนำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังแบบบูรณาการซึ่งประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ : ป่าต้นน้ำเส้นทางน้ำธรรมชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การกำหนดผังการใช้ที่ดินและพื้นที่รับน้ำ : ผังเมืองพื้นที่รับน้ำแก้มลิงโครงข่ายการระบายน้ำอ่างเก็บน้ำและการผันน้ำ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมและดินถล่ม : การเฝ้าระวังและเตือนภัยการเตรียมความพร้อมการรับมือขณะเกิดภัยการฟื้นฟูหลังประสบภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การดูแลรักษาคุณภาพน้ำ : ชุมชนเกษตรอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการ: ระบบข้อมูลการจัดองค์กรแผนและยุทธศาสตร์งบประมาณประสานงาน

รายละเอียดผังและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1

การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ : ป่าต้นน้ำ เส้นทางน้ำธรรมชาติ

สถานการณ์และประเด็นปัญหา พื้นที่ป่าต้นน้ำของลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง ปกคลุมไปด้วยป่าไม้จำนวนพวกป่าดิบชื้นและป่าเบญจพรรณ พื้นที่ลุ่มน้ำตรัง มีเนื้อที่ 2,148,143 ไร่ เป็นพื้นที่ต้นน้ำชั้น 1 และ 2 ประมาณ 17% ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และป่าสงวนแห่งชาติได้มีราษฎรถือครองและบุกรุกแผ้วถางทำให้พื้นที่ต้นน้ำลดลงเรื่อยๆเมื่อฝนตกหนักน้ำก็จะไหลบ่าทำให้เกิดน้ำท่วม น้ำแล้งก็เกิดภัยแล้ง และมีแนวโน้มเสี่ยงต่อดินโคลนถล่ม การบุกรุกพื้นที่ป่าเกิดจาก

1. การเพิ่มขึ้นของประชากร
2. การต้องการพื้นที่ทำการเกษตร เช่น ยางพารา ปาล์ม ผลไม้
3. นโยบายของรัฐไม่ชัดเจน
4. ขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ

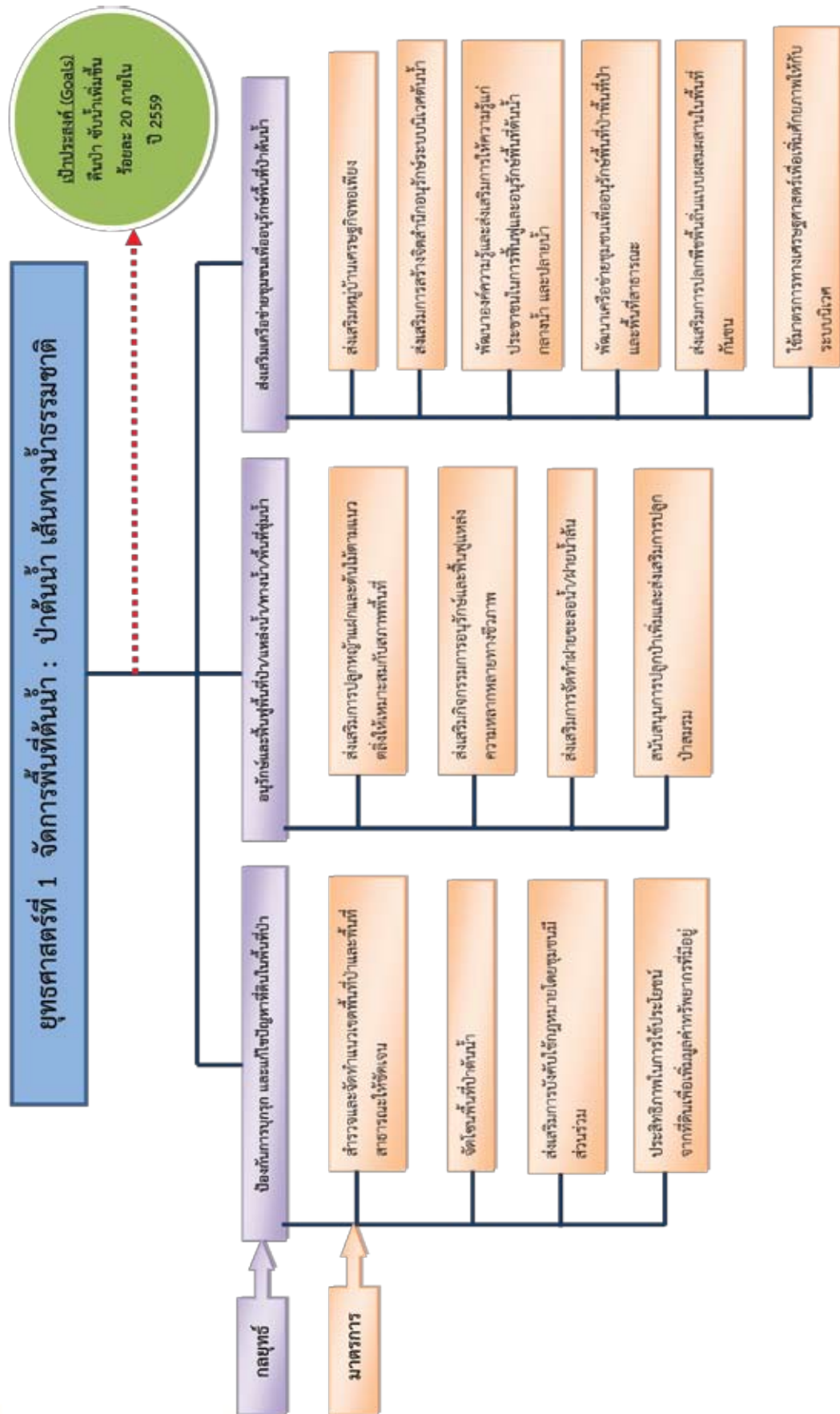
ข้อมูลประกอบสถานการณ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ

1. ป่าสมบูรณ์ 266,586 ไร่
2. ป่าเสื่อมโทรมจากการบุกรุก 1,157-1-96 ไร่
3. ป่าเสื่อมโทรมจากการบุกรุกที่มีศักยภาพฟื้นตัวเป็นป่าสมบูรณ์ได้ 1,157-1-96 ไร่
4. ป่าไม้ที่อยู่ระหว่างการยึดคืนจากผู้บุกรุก 47,338-3-11 ไร่
5. ป่าไม้ที่ได้ยึดคืนมาจากผู้บุกรุกแล้ว .ประมาณ 600 ไร่

รายละเอียดดังตาราง

หน่วยงานรับผิดชอบ		พื้นที่ป่าที่เปลี่ยนสภาพ			
		จำนวน(ไร่)	แปลง บุกรุก (ไร่)	แปลงถือครอง ตามกฎหมาย. ถึง 30 มิ.ย. 41(ไร่)	หมายเหตุ
อุทยานแห่งชาติน้ำตกโยง	กรมอุทยาน แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	59,988	290	2,100-3-74	
อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า		187,595	644-2-36	43,145-3-89	
อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม		868	65	125-3-57	
หน่วยจัดการต้นน้ำแม่น้ำตรัง		-	-	-	
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาน้ำพราย		13,000	-	609-3-18	
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด		20,276	6	327-3-85	
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม		21,021	151-3-60	1,028-1-88	
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคลองลำขาน		12,334	-	-	
สวนพฤกษศาสตร์เขาช่อง		-	-	-	
วนอุทยานบ่อน้ำร้อน		-	-	-	
สถานีควบคุมไฟป่านครศรีธรรมราช		-	-	-	
สถานีควบคุมไฟป่าตรัง		-	-	-	
รวม		315,082	1,157-1-96	47,338-3-11	

แผนงาน/โครงการเร่งด่วน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ : ป่าต้นน้ำ เส้นทางน้ำธรรมชาติ

แนวทาง	แผนงาน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1. ป้องกันการบุกรุกและแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่า	1. แผนงานอนุรักษ์และป้องกันรักษาป่า 1.1 โครงการลาดตระเวนเชิงคุณภาพ 1.2 ตั้งจุดป้องกันและดับไฟป่าโดยการมีส่วนร่วม ๕ หมู่บ้าน 1.3 ประชาสัมพันธ์และณรงค์ป้องกันไฟป่า ๕๐ หมู่บ้าน	หน่วยงานสังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๕ นครศรีธรรมราช
2. อนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่า/แหล่งน้ำ/ทางน้ำ/พื้นที่ชุ่มน้ำ	2.แผนงานอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ 2.1 โครงการจัดทำและก่อสร้างฝายต้นน้ำ - ฝายแบบถาวร จำนวน 25 แห่ง - ฝายแบบกึ่งถาวร จำนวน 120 แห่ง - ฝายแบบผสมผสาน จำนวน 600 แห่ง 2.2 โครงการเพาะพันธุ์หญ้าแฝก จำนวน 500,000 กล้า 2.3 โครงการปรับปรุงระบบนิเวศบำรุงรักษาแปลงปรับปรุงระบบนิเวศ จำนวน 20,000 ไร่ 2.4 โครงการปลูกฟื้นฟูป่าบำรุงรักษาแปลงปลูกฟื้นฟูป่า จำนวน 500 ไร่ 2.5 โครงการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ - ปลูกหวาย บำรุงรักษาแปลงปลูกหวาย จำนวน 5,000 ไร่ - ปลูกไม้กฤษณา บำรุงรักษาแปลงปลูกไม้กฤษณา จำนวน 3,000 ไร่ 2.6 โครงการส่งเสริมการปลูกป่า - จัดหากกล้าไม้ จำนวน 1,000,000 กล้า - จัดทำกล้าไม้ขนาดใหญ่ จำนวน 600,000 กล้า	กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้แก่ 1.อุทยานแห่งชาติ น้ำตกโยง 2.อุทยานแห่งชาติ เขาลำเลา-เขาป่า 3.อุทยานแห่งชาติ หาดเจ้าไหม 4.หน่วยจัดการต้นน้ำ แม่น้ำตรัง 5.เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาน้ำพราย 6.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาบรทัด 7.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาพระ-เขาคราม 8.เขตห้ามล่าสัตว์ป่า คลองลำชาน 9.สวนพฤกษศาสตร์เขาช่อง 10.วนอุทยานบ่อน้ำร้อน 11.สถานีควบคุมไฟป่า นครศรีธรรมราช 12.สถานีควบคุมไฟป่าตรัง
3. ส่งเสริมเครือข่ายชุมชนเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ	3. แผนงานสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ระบบนิเวศต้นน้ำ 3.1 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดิน 20 รุ่น 3.2 โครงการให้ความรู้แก่นักเรียนและเยาวชน 30 รุ่น 3.3 โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 30 รุ่น	

ยุทธศาสตร์ที่ 2

กำหนดผังการใช้ที่ดิน พื้นที่รับน้ำและโครงข่ายน้ำ : ผังเมือง

การกำหนดผังการใช้ที่ดิน

สถานการณ์และประเด็นปัญหา

การใช้ที่ดินในลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน อย่างน้อย 2 ประการ ได้แก่

สถานการณ์ที่ 1 ประชาชนประสบปัญหาคุณภาพน้ำ ขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภค

ปัญหาการขาดแคลนน้ำ เกิดจากการไม่มีหรือขาดแคลนน้ำที่มีคุณภาพดี สำหรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การอุปโภคบริโภค การเกษตร การปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การอุตสาหกรรม การคมนาคมทางน้ำ เป็นต้น น้ำแล้งขาดแคลนแหล่งน้ำ ลำน้ำสาธารณะ ห้วย หนอง คลอง บึง สระน้ำมีสภาพตื้นเขิน มีตะกอน วัชพืชรากคลุมแหล่งน้ำมีสิ่งกีดขวางทางน้ำ ขาดการดูแลบำรุงรักษาแหล่งน้ำเกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำหลากในช่วงมรสุมหรือฝนตกหนักช่วงหน้าแล้งแหล่งน้ำไม่สามารถกักเก็บน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ดินริมฝั่งน้ำถูกกัดเซาะพังทลายขาดแคลนแหล่งน้ำน้ำท่วมซ้ำ มีสิ่งกีดขวางทางน้ำ พื้นที่น้ำหนุนสูง

สถานการณ์ที่ 2 ขาดแคลนน้ำ ไม่มีพื้นที่กักเก็บน้ำ เกษตรกรรม มีน้ำท่วมซ้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งพื้นที่ลุ่มคลองทางระบายน้ำ แคบ ตื้นเขิน มีสิ่งกีดขวางทางน้ำ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ยังขาดการวางแผนรองรับอย่างเป็นระบบ

จัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินและเสริมสร้างศักยภาพ การจัดการแบบบูรณาการและมีส่วนร่วม

สถานการณ์ที่ 1 ขาดพื้นที่รับน้ำเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดิน

(1.1) ศักยภาพในการรับน้ำในพื้นที่ต้นน้ำลดลง/ผลจากการขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรม

แนวทางการดำเนินงาน

- (1) บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด/ป้องกันการบุกรุกทำลายป่าอย่างจริงจัง
- (2) การสำรวจข้อมูลพื้นที่ต้นน้ำว่าเหลือพื้นที่เท่าไร บุกกรุกไปเท่าไร เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงฟื้นฟู (โดยใช้ในระบบนิเวศเดิม)
- (3) ในพื้นที่ต้นน้ำที่มีชุมชนอาศัย (เช่น 30 มิ.ย.41) ควรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมเกษตรแบบผสมผสาน ทดแทนเกษตรเชิงเดี่ยว
- (4) มาตรการควบคุมและกำหนดการใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่แม่น้ำลำคลองกำหนดแนวถอยร่นแนวกั้นชนที่ชัดเจนเพื่อป้องกันการพังทลาย (ในพื้นที่สปก., กรมที่ดิน)

สำหรับชุมชนที่อยู่มาก่อนการประกาศเขตอนุรักษ์และยังไม่มีข้อมูลต้องมีมาตรการอย่างเป็นธรรมและเคารพสิทธิของชุมชน

(1.2) การถมที่สร้างโรงงาน บ้านเรือน ถนนในพื้นที่รับน้ำ

แนวทางการดำเนินงาน

- (1) ให้อปท.เร่งรัดสำรวจทางระบายน้ำ ทางน้ำและที่รับน้ำ เพื่อกำหนดมาตรการ
- (2) เร่งรัดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นควบคุมอาคาร/การขุดดินถมดิน

(1.3) ห้วย หนอง คลอง บึง สาธารณะถูกบุกรุก ถมดินก่อสร้าง

แนวทางการดำเนินงาน

- (1) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ ที่ดิน เร่งดำเนินการสำรวจทางเดินของน้ำห้วย หนอง คลอง บึงสาธารณะทั้งที่ขึ้นทะเบียนและเป็นที่สาธารณะโดยสภาพแล้วขึ้นทะเบียน นสล.ให้เกิดความชัดเจนเร่งรัดทำผังเมืองระดับตำบล

สถานการณ์ที่ 2 พื้นที่ลำคลอง ทางระบายน้ำ แคบ ตื้นเขิน มีสิ่งกีดขวางทางน้ำ

(2.1) ลำคลองตื้นเขินเนื่องจาก การกีดขวางของชายตลิ่ง ทำให้ดินตะกอนทับถมในแม่น้ำลำคลองและตะกอนจากพื้นที่เกษตรและชุมชนเมืองไหลลงสู่แม่น้ำลำคลอง

แนวทางการดำเนินงาน

(1) ดำเนินการขุดลอกคูคลอง โดยควรมีการศึกษาการขุดลอกอย่างรอบคอบทำให้มีวังน้ำตามธรรมชาติ (เป็นแก้มลิง)

(2.2) ลำคลองคดเคี้ยวระบายน้ำยาก

แนวทางการดำเนินงาน

(1) ดำเนินการขุดลัดคลองในพื้นที่โค้งในจังหวัดตรัง

(2.3) จุดคอขวดของสายน้ำมาบรรจบกันระบายน้ำยาก(พื้นที่ ฝ่ายควนกรด ตำบลควนกรด อ.ทุ่งสง)

แนวทางการดำเนินงาน

- (1) บริเวณควมกรตเป็นจุดรับน้ำสำคัญ ควรมีการก่อสร้างสะพานขนาดใหญ่ เพื่อระบายน้ำได้ดีขึ้น
- (2.4) ปัญหาการดูดทรายทำให้ตลิ่งพัง(พื้นที่ หนองตรุด)

แนวทางการดำเนินงาน

- (1) ควรมีการควบคุมการดูดทราย

สถานการณ์ที่ 3 สิ่งก่อสร้างขวางทางน้ำ

(3.1) น้ำไม่มีทางไป : ไม่มีการสำรวจแนวการไหลของน้ำก่อนก่อสร้างถนน (พื้นที่ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีฯ และจังหวัดตรัง)

แนวทางการดำเนินงาน

- (1) ควรมีการศึกษาแนวการไหลของน้ำ และถนน เส้นทางที่ขวางทางน้ำ และก่อสร้างท่อระบายทางลอดของน้ำ
- (2) ดำเนินการสำรวจแหล่งน้ำ ช่องทางระบายน้ำทั้งหมด และทำแนวเขตควบคุมที่ชัดเจน (ตรัง)
- (3) ระบายน้ำในถนนสายหลัก อาจใช้ระบบบายพาสน้ำ

สถานการณ์ที่ 4 ในฤดูแล้งบางพื้นที่ขาดแคลนน้ำ

- (4.1) ขาดแหล่งน้ำกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง

แนวทางการดำเนินงาน

ส่งเสริมการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำขนาดเล็ก

- (4.2) การบุกรุกที่ดิน นสล./ใช้สำหรับป้องกันและเป็นแหล่งเก็บน้ำสาธารณะพื้นที่พื้นที่สาธารณะประโยชน์

แนวทางการดำเนินงาน

- (1) ดำเนินการขุดคูรอบที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็น นสล.

สถานการณ์ที่ 5 ระบบป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนเมืองและเขตเศรษฐกิจ

(5.1) พัฒนาระบบป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนเมืองและเขตเศรษฐกิจ(พื้นที่ อำเภอทุ่งสง อำเภอห้วยยอด อำเภอกันตัง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง)

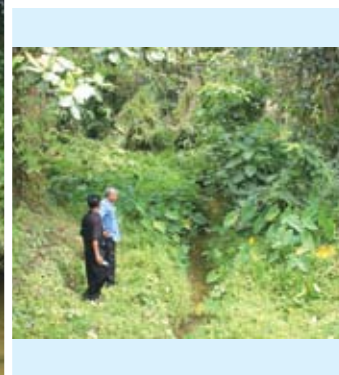
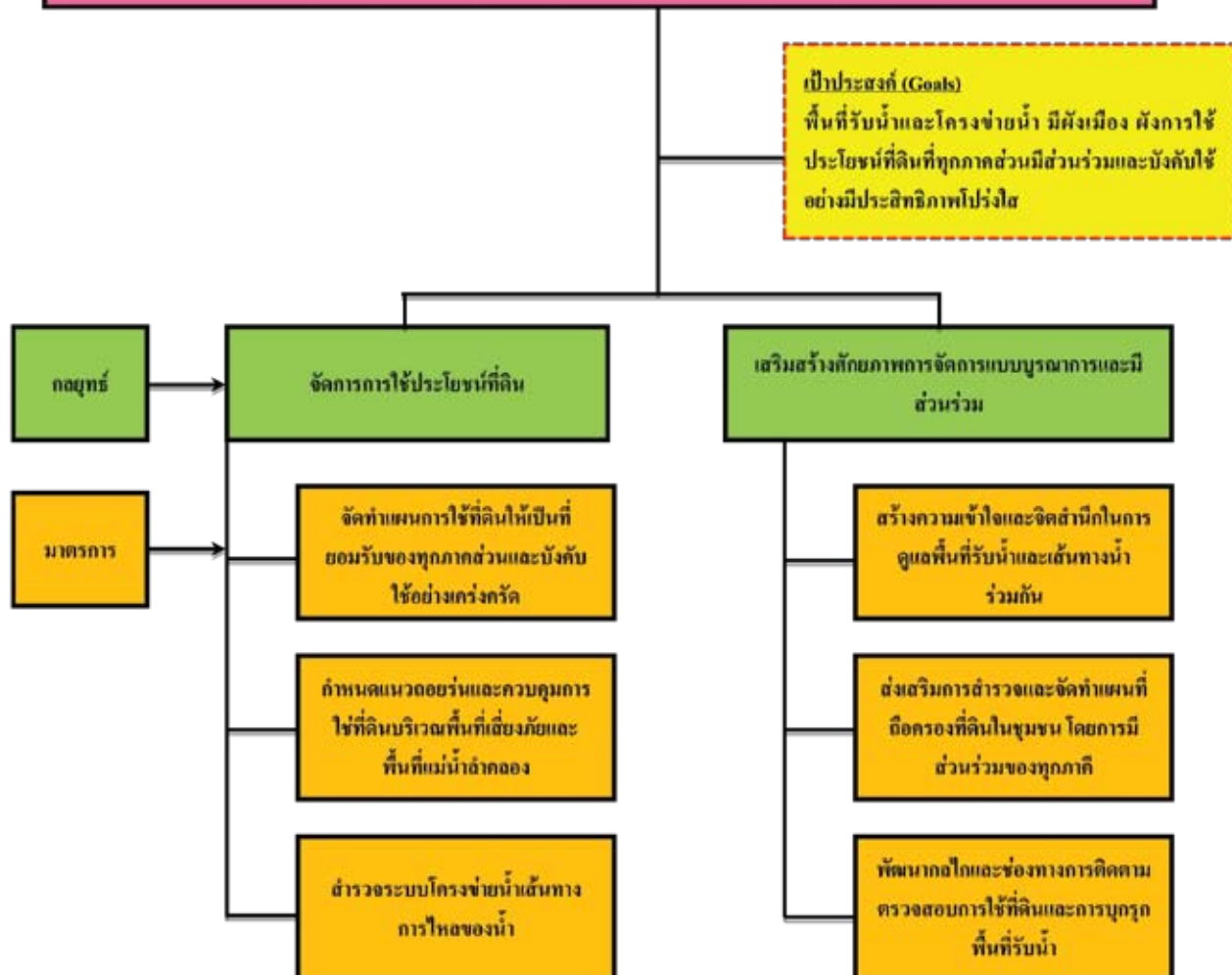
แนวทางการดำเนินงาน

- (1) มีการศึกษาและออกแบบโครงสร้างทางวิศวกรรมควบคู่กับการออกแบบเชิงนิเวศเช่นคันดินกำแพงคอนกรีตกรณีจำเป็น เพื่อป้องกันชุมชนเมือง

ข้อเสนอแนะ

1. องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นควรได้นำมาตรการต่างๆ ไปวางแผนในระดับชุมชน เช่น ผังชุมชน
2. ควรให้ภาคประชาสังคม ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
3. ทำอย่างไรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการสำรวจข้อมูลเพื่อใช้ในการบริหารจัดการน้ำ เช่น การสำรวจการไหลของน้ำ แหล่งรองรับน้ำ
4. การจัดการลุ่มน้ำ ควรมองการแก้ไขปัญหาแบบโดมิโน
5. ควรยึดแผนงานที่เสนอเป็นแนวทางการพิจารณางบประมาณ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 กำหนดผังการใช้ที่ดิน พื้นที่รับน้ำและโครงข่ายน้ำ : ผังเมือง การกำหนดผังการใช้ที่ดินเพิ่ม

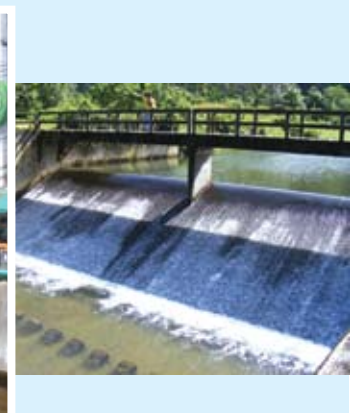

ยุทธศาสตร์ที่ 3

ป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ดินถล่ม และภัยแล้ง

สถานการณ์

การพัฒนาระบบโครงข่ายน้ำเป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำในด้านการกักเก็บและระบายน้ำ ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ได้มีแผนงานและโครงการที่สำคัญๆ ส่วนใหญ่เป็นโครงการก่อสร้างเขื่อนและฝายกันน้ำ รวมทั้งโครงการขุดลอกคลอง สระ ลำห้วย เขื่อน ฝาย และทางระบายน้ำต่างๆ นอกจากนี้ ปัญหาน้ำท่วมก็ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ครอบคลุมทั้งพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำได้สร้างความเสียหายเป็นอย่างมากเป็นเหตุให้หลายฝ่ายได้ปรึกษาหารือและร่วมมือเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัย โดยมีแผนระยะเร่งด่วน ได้แก่การขุดลอกตะกอนทราย ขจัดวัชพืชและขยะกีดขวางทางน้ำ จัดทำแผนที่เสี่ยงภัยและแก้ไขจุดวิกฤต ลดความเสี่ยง และซ่อมรับภัยพิบัติโดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม แผนระยะกลาง ได้แก่ ก่อสร้างระบบบายพาสน้ำ ระบบระบายน้ำ ขยายเพิ่มพื้นที่รับน้ำและขยายช่องทางระบายน้ำ ศึกษาความเหมาะสมการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมแบบบูรณาการ แผนระยะยาว ได้แก่การดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ การนำผังเมืองรวมและผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน การสำรวจจริงวัดแนวเขตคลอง เขื่อน ทางน้ำ ที่สาธารณะและจัดทำแผนที่แนวเขตทางน้ำตลอดสายในลุ่มน้ำ ก่อสร้างระบบกักและบริหารจัดการน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง และแผนงานต่อเนื่อง ได้แก่ กิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการดูแลรักษาระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง และพื้นที่นี้ยังเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยในการเกิดดินโคลนถล่ม คือพื้นที่ตำบลนาหลวงเสน ตำบลถ้ำใหญ่ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4

การดูแลรักษาคุณภาพน้ำและการจัดการน้ำ ชุมชน เกษตร อุตสาหกรรม ธุรกิจบริการ

สถานการณ์

ลุ่มน้ำตรังเกิดคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมากน้ำเสียชุมชน จากที่อยู่อาศัย น้ำทิ้งจากห้องน้ำ และน้ำทิ้งจากการชะล้างต่างๆ ปลอยสู่แหล่งน้ำ โดยไม่มีการบำบัดให้ได้มาตรฐานน้ำเสียจากอุตสาหกรรม ขาดการควบคุมคุณภาพมาตรฐานน้ำทิ้งก่อนปล่อยลงสู่สิ่งแวดล้อม โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กมักจะระบายน้ำเสียโดยไม่ผ่านการบำบัด เช่น โรงงานทำยางแผ่นในชุมชน เป็นแหล่งเชื้อโรค แพร่โรคที่ระบบบำบัดน้ำเสียของแหล่งน้ำเน่าเสีย วงจรชีวิตสัตว์น้ำ และพันธุ์พืชสูญพันธุ์ พันธุ์ปลาพื้นถิ่นสูญพันธุ์ไม่มีในแหล่งน้ำขาดกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและบทลงโทษที่ชัดเจนในการกำหนดให้ท้องถิ่นต้องมีส่วนรับผิดชอบในการเดินระบบบำบัดน้ำเสียและไม่มีการกำหนดเทียบปรับถ้าปล่อยน้ำเสียที่ไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานออกสู่สิ่งแวดล้อมกฎหมายไม่มีข้อกำหนดช่วงของค่าบริการบำบัดน้ำเสียสูงสุดที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้กับท้องถิ่นนำไปกำหนด ค่าบริการ เช่นเดียวกับค่าการจัดเก็บขยะมูลฝอยที่กำหนดในพระราชบัญญัติการสาธารณสุขพ.ศ. 2535 ไว้ไม่เกิน 40 บาท จึงทำให้ท้องถิ่นใช้เป็นข้ออ้างว่าไม่มั่นใจในเรื่องของกฎหมายรองรับในการออกข้อบัญญัติการจัดเก็บค่าบริการกำจัดน้ำเสีย เป็นต้น

แผนงาน/โครงการเร่งด่วน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ดูแลรักษาคุณภาพน้ำ : ชุมชน เกษตร อุตสาหกรรม ธุรกิจบริการ

แนวทาง	โครงการ/กิจกรรม	หมายเหตุ
2. รักษาและเฝ้าระวังคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำ	1. โครงการพัฒนาเครือข่ายตรวจวัดเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ	
3. สร้างจิตสำนึกและพัฒนาเครือข่าย/ขยายเครือข่ายในการดูแลรักษาและติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ	2. โครงการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งกำเนิดมลพิษจากชุมชน	

ยุทธศาสตร์ที่ 5

การบริหารจัดการและการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ :

ระบบข้อมูลสารสนเทศ การจัดการ

แผนยุทธศาสตร์ งบประมาณ และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เชิงรุก

สถานการณ์และประเด็นปัญหา

1. การจัดการระบบข้อมูล

มีข้อมูลสถานการณ์ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังในหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตลอดจนข้อมูลองค์กรชุมชน มีการเชื่อมโยงและสื่อสารข้อมูลไว้บนเว็บไซต์ของหลายหน่วยงาน มีการนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในระดับ หน่วยงานส่วนกลาง แต่การนำข้อมูลมาใช้จัดการน้ำในระดับพื้นที่และท้องถิ่น อย่างเป็นระบบ ยังน้อยเนื่องจากสาเหตุ เช่น ความรู้ความเข้าใจ ในการสังเคราะห์ข้อมูลของทุกภาคส่วนในลุ่มน้ำ และข้อมูลบางส่วนยังแยกส่วนกันเชื่อมต่อข้อมูลสมบูรณ์เต็มพื้นที่ลุ่มน้ำ เพื่อให้สะดวกในการนำข้อมูลไปใช้ ประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำ

2. การจัดการองค์กร

มีหลายหน่วยงานรับผิดชอบ ทั้งหน่วยงานราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรรูปแบบ คณะกรรมการต่าง ๆ ทำให้การประสานงานมีความสับสนขาดความเป็นเอกภาพในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ การจัดการน้ำ ปัจจุบันพบว่าการพัฒนาองค์กรเครือข่าย ภาคประชาชนส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มที่มีการร่วมมือกันอย่างหลวมๆ องค์กรเครือข่ายภาคประชาชนในลุ่มน้ำความเข้มแข็ง โดยเฉพาะในพื้นที่ ปลายน้ำในจังหวัดตรังมีมากกว่า 10 เครือข่าย และ มีการจัดระบบข้อมูลตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย พื้นที่ภายในและภายนอกอย่างเข้มแข็ง ส่วนพื้นที่ต้นน้ำอำเภอทุ่งสง และอำเภอบางขันมีองค์กรเครือข่ายที่ภาครัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่นภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ให้การสนับสนุนจัดกิจกรรม แต่ภาครัฐยังสามารถสนับสนุนส่งเสริม ให้เครือข่ายทุกเครือข่ายในลุ่มน้ำทั้งลุ่มน้ำสาขาย่อย ในทุกพื้นที่ลุ่มน้ำให้เชื่อมโยงพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเข้มแข็ง มากขึ้นให้มีส่วนร่วมในการวางแผนยุทธศาสตร์ร่วมบริหารจัดการ ร่วมปฏิบัติ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ ร่วมเสนอแนะปรับปรุงการดำเนินงานและสามารถใช้ศักยภาพของเครือข่ายให้เกิดประโยชน์ เป็นพลังในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังในบรรลุผลสัมฤทธิ์ให้มากขึ้นได้ และองค์กรเครือข่ายอื่นๆ ดำเนินการหรือจัดกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ ทั้งแบบเป็นทางการและกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ แต่กิจกรรมที่จัดขึ้นและมีระดับการมีส่วนร่วมมาก การเชื่อมความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้และวิธีการจัดการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง 2 จังหวัดในลุ่มน้ำมีอยู่บ้างแต่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในลุ่มน้ำคือต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำยังน้อยอยู่ โดยเฉพาะเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์กรในพื้นที่ต้นน้ำคือ อำเภอทุ่งสง และอำเภอบางขันยังน้อยไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร แต่มีแนวโน้มเข้มแข็งมากขึ้นเนื่องจากการสนับสนุนสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3.แผนยุทธศาสตร์และการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังสู่การปฏิบัติ

พบว่า การนำสู่การปฏิบัติเชิงรุกมีการวางแผนยุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังภายใต้บทบาทคณะกรรมการลุ่มน้ำ ส่วนราชการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติมีข้อจำกัด เนื่องจากลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังตั้งคาบเกี่ยวกับสองจังหวัดคือ นครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง และยังขาดกลไกขับเคลื่อนที่เป็นเอกภาพ เพราะมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ตลอดจน เครือข่ายองค์กรชุมชน และภาคประชาชน ภาคเอกชน

อย่างไรก็ดี การบูรณาการได้ดำเนินการ อยู่บ้างในบางประเด็นที่เป็นปัญหาร่วม เช่น อุทกภัย แต่ยังมี ความเสี่ยงจุดอ่อนที่ขาดความยั่งยืนได้หาก ผู้นำหน่วยงานเจ้าภาพประสานงานเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ขาดความต่อเนื่องได้ ข้าราชการย้ายบ่อยครั้ง ยังไม่มีกลไก ประสานการบูรณาการที่เข้มแข็ง อันสามารถเป็นกลไกขับเคลื่อนให้ยั่งยืนได้ แต่บางประเด็นและบางพื้นที่ ยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบูรณาการให้เข้มแข็งมากขึ้นได้ โดยจัดการกลไกขับเคลื่อนให้เข้มแข็ง โดยสรุปดังนี้

1.มีการวางแผนยุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังภายใต้บทบาทคณะกรรมการลุ่มน้ำ ข้อมูลยังกระจายอยู่ในส่วนราชการ เช่น ชลประทาน อปท. หรืออำเภอ

2.การขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติมีข้อจำกัด ด้านการบูรณาการการผลักดันโครงการด้านจัดสรรงบประมาณ เนื่องจากลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง ตั้งคาบเกี่ยวกับสองจังหวัดคือ นครศรีธรรมราช อำเภอทุ่งสง อำเภอบางขัน และจังหวัดตรัง และยังขาดกลไกขับเคลื่อนที่เป็นเอกภาพ เพราะมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ตลอดจนเครือข่ายองค์กรชุมชน ภาคเอกชน และภาคประชาชน

3.การบูรณาการทรัพยากรการบริหารจัดการน้ำ เช่น คน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ ของทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ท้องที่ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และองค์กรภาคประชาสังคมได้ดำเนินการอยู่บ้างในบางประเด็น เช่น อุทกภัย แต่ยังมี ความเสี่ยงจุดอ่อนที่ขาดความยั่งยืนได้หากผู้นำหน่วยงานเจ้าภาพประสานงานเปลี่ยนแปลงไปทำให้ไม่ต่อเนื่อง ข้าราชการย้ายบ่อยครั้ง ยังไม่มีกลไก ประสานการบูรณาการที่เข้มแข็งที่สามารถเป็นกลไกขับเคลื่อนให้ยั่งยืนได้ แต่บางประเด็นและบางพื้นที่ยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบูรณาการให้เข้มแข็งมากขึ้นได้ โดยจัดการกลไกคณะทำงานระดับพื้นที่ ขับเคลื่อนให้เข้มแข็ง

4.การเรียนรู้และพัฒนาบุคลากร

บุคลากรที่เกี่ยวข้องในกลุ่มน้ำมีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดการน้ำที่แตกต่างกัน ทำให้การบริหารจัดการน้ำไม่เป็นเอกภาพเนื่องจากองค์ความรู้ของ แต่ละหน่วยงานมีการสื่อสารไว้แต่ยังแยกส่วน ทักษะและความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลของบุคลากร มีความแตกต่างกัน

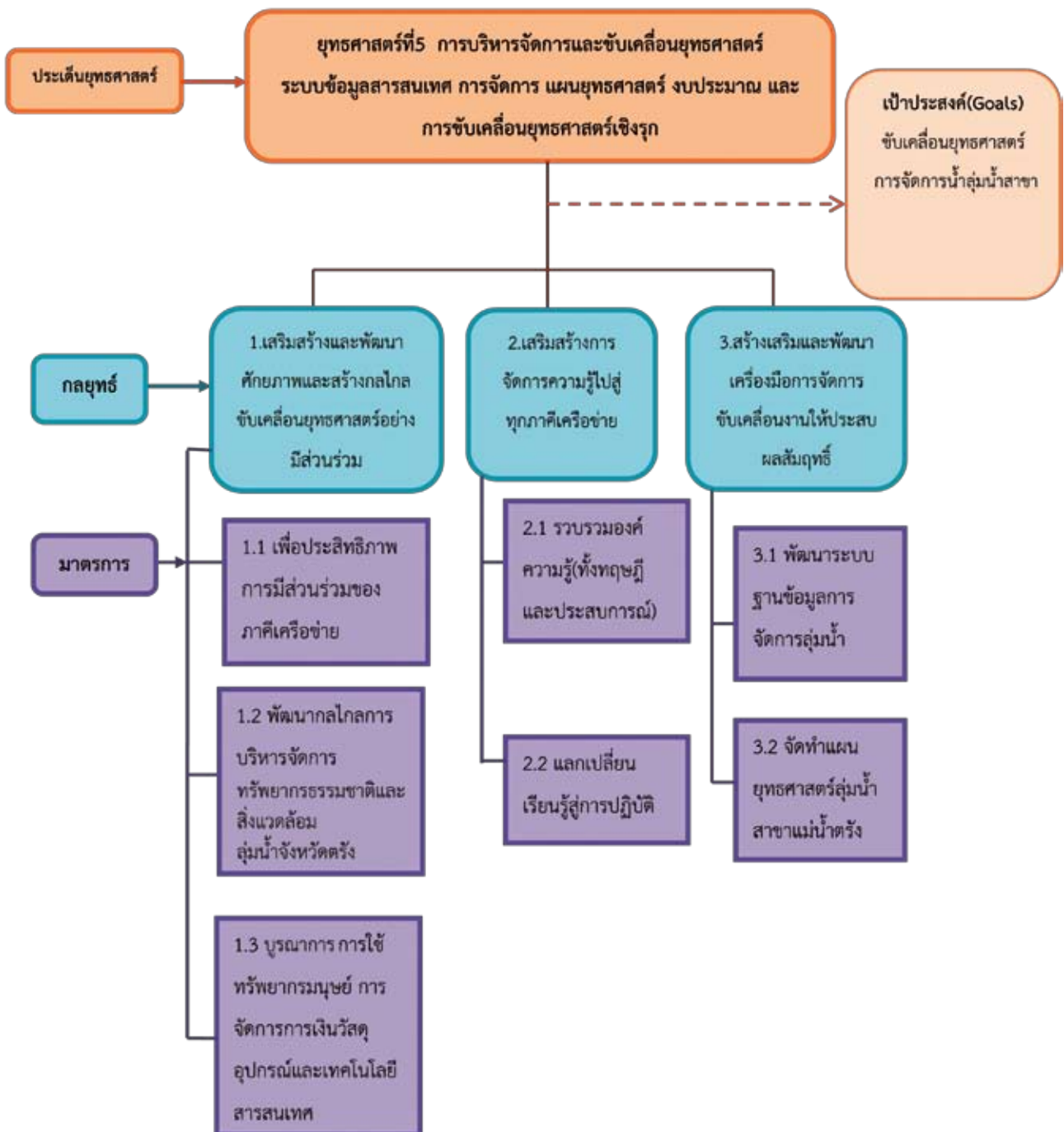
5.การมีส่วนร่วมของประชาชน

ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยภาพรวมยังมีไม่มากนัก ถึงแม้จะพบการเคลื่อนไหว โดยองค์การชุมชนที่เข้มแข็งในพื้นที่ปลายน้ำจังหวัด ตรัง และพื้นที่ต้นน้ำ อำเภอกันทรังษ์ เริ่มเห็นแนวโน้มการรวมกลุ่มที่เหนียวแน่นมากขึ้น ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันทางวิชาการที่ต่อเนื่อง เช่น การรวมตัวกันของชุมชนในบริเวณต้นน้ำชุมชนท่าแพใต้ ถอนหมุดโดนที่ดินเพื่อขยายแนวคลองท่าแพ เพื่อลดผลกระทบน้ำท่วมและคืนระบบนิเวศคลองได้อย่างรวดเร็ว และผลจากการที่เทศบาลได้จัดกิจกรรมปฏิบัติการควบคู่กับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง จนขยายผลเกิดมเครือข่ายอนุรักษ์ คลองเพิ่มขึ้น โดยปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่รับผิดชอบพื้นที่ ก็ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็น การมีส่วนร่วมมากขึ้น จึงร่วมกับชุมชนมีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และผังชุมชนแบบมีส่วนร่วมในบางพื้นที่

แผนงาน/โครงการเร่งด่วน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการและการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

แนวทาง	โครงการ/กิจกรรม	หมายเหตุ
แนวทางพัฒนาที่ 2 การเสริมสร้างการจัด การความรู้ไปสู่ ทุกภาคีเครือข่าย 2.1 รวบรวม องค์ความรู้ทั้ง (ทั้งทฤษฎี และประสบการณ์ 2.2 แลกเปลี่ยน เรียนรู้สู่การปฏิบัติ	1. โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การปฏิบัติแบบบูรณาการ (เรียนรู้คู่ปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกัน) งบประมาณ 5,000,000 บาท 2. จัดทำแผนที่และข้อมูลสารสนเทศ (เฉพาะเรื่องเร่งด่วนก่อน) เช่น ภัยพิบัติ อุทกภัย ภัยแล้ง เป็นต้น	วิจัยและ พัฒนาควบคุม กับการใช้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นควบคู่ กับเทคโนโลยี

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

หลังจากการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังแล้วเสร็จเทศบาลเมืองทุ่งสง ยังได้มีการผลักดันอย่างต่อเนื่องโดยได้เสนอแผนงานผ่านกรอ.จังหวัดนครศรีธรรมราชและกรอ.กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ให้รัฐบาลรับทราบ ในการประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจร ณ อำเภอเกาะสมุยจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2555 ทำให้มีมติคณะรัฐมนตรีให้เร่งรัดแผนการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังของจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรังให้แล้วเสร็จในปี 2557 เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและให้แล้วเสร็จตามมติคณะรัฐมนตรีจึงได้มีการประสานจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาคเอกชนและประชาชนเพื่อเข้าร่วมเสนอความคิดเห็นแผนงานโครงการกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยมีเทศบาลเมืองทุ่งสงและสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 เป็นเจ้าภาพ ในการรวบรวมวิเคราะห์สังเคราะห์แผนงานโครงการต่างๆ เสนอแก่เครือข่ายพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนส่งให้กระทรวงต่างๆที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลตามมติคณะรัฐมนตรี

สรุปบทเรียน...

การดำเนินงานประสานความร่วมมือ แบบบูรณาการที่ผ่านมา

บทเรียนแห่งความสำเร็จ...ที่ใช้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และบทเรียนแห่งความล้มเหลว...ที่ได้เรียนรู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนา การดำเนินงาน

การประสานความร่วมมือ ต้องทำด้วย “หัวใจ มุ่งมั่น อดทน ตั้งใจและต่อเนื่อง” ประสานงานแบบ 360 องศา ไร้เงื่อนไขไม่ยึดติดเขตการปกครอง ไม่ยึดติดกับตำแหน่ง และให้เกิดประโยชน์และกันอย่างเสมอภาค ให้ความสำคัญกับทุกความคิดเห็นของ “คนในกลุ่มน้ำ” ประสานงานทุกวิถีทาง ทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ อุดช่องว่างจุดอ่อนระบบราชการ ด้วยการเสริมการประสานงานแบบไม่เป็นทางการควบคู่กัน ก่อให้เกิดความเข้าใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุ “เป้าประสงค์” ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกันและเป็นเจ้าของเป้าประสงค์ของ “คนกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง” สนับสนุนเชื่อมโยงข้อมูล และองค์ความรู้จากนโยบาย ภาควิชาการ กับข้อมูล ข้อเท็จจริงภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้การจัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงานตัวอย่างที่ดีมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการนำสู่การปฏิบัติ ด้วยการปฏิบัติการณ์ร่วมกันในบางปัญหา และแบ่งงานกันทำในบางเรื่องแล้วสรุปติดตามผลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง ต้องสื่อสาร “ค่านิยมร่วม” ในการปฏิบัติงาน”แบบบูรณาการ”ให้ฝังลึกในจิตสำนึกของทีมงานให้เข้าใจ เข้าถึง เพื่อพัฒนาทัศนคติในการทำงานของ”ทีมงาน”ให้ทำงานแบบไร้เงื่อนไข แบบ 360 องศา ให้รู้สึกและตระหนักร่วมที่จะร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง ให้เป็น “สายน้ำหล่อเลี้ยงสรรพชีวิตของคนกลุ่มน้ำที่ยั่งยืนตลอดกาล”

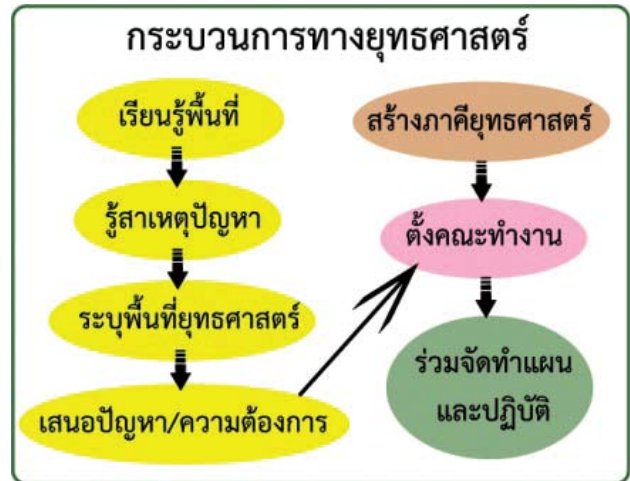
ความต่อเนื่อง...ก็เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งเช่นเดียวกัน ผู้ประสานความร่วมมือแบบบูรณาการต้องอุดช่องว่างของระบบราชการซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำในระบบราชการบ่อยครั้ง เช่น การโอนย้าย การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อยครั้ง ทำให้การขับเคลื่อนงานบริหารจัดการน้ำสะดุดหยุดลงหรือชะลอความเร็วทำให้ล่าช้า เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดนายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง บทบาทของผู้ประสานความร่วมมือให้ต่อเนื่องต้องสลับตบรับฟังตามติดสถานการณ์เปลี่ยนแปลง ดังกล่าว เพื่อลดผลกระทบต่อการมุ่งมั่นให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน นั่นก็คือการเข้าพบและรายงานข้อมูลทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการแก่ผู้นำหรือผู้บริหารในระบบราชการที่ย้ายมาใหม่ตลอดจน ขอความช่วยเหลือจากผู้นำหรือผู้บริหารคนเก่าที่ย้ายไป ให้ช่วยเหลือในการสื่อสารข้อมูลกับผู้บริหารคนใหม่ และสนับสนุนงานบริหารจัดการน้ำให้สำเร็จต่อเนื่องต่อไปถึงแม้ได้ย้ายไปแล้ว หรือเรียนเชิญมาร่วมเสวนาสัมมนาร่วมกับผู้บริหารคนใหม่และทุกภาคส่วนโดยเฉพาะท้องถิ่นและชุมชนในกลุ่มน้ำตลอดสายตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำในฐานะผู้เคยมีประสบการณ์ ซึ่งมีผลทำให้เครือข่ายการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง ขยายฐานเพิ่มขึ้น ค่อยๆ ทวีพลังเข้มแข็งขึ้นทั้งแนวตั้งและแนวนราบ

ความยั่งยืน...จะเกิดขึ้นได้จาก “ความรู้สึกเป็นเจ้าของ” ของชุมชนคนลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังทุกพื้นที่ตลอดสายน้ำ ดังนั้น บทบาทของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องแสดงบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนประสานงาน ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตัดปึกทางปัญญาด้วยการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งเสริมให้ชุมชนและภาคประชาสังคม รู้สึกเป็นเจ้าของลุ่มน้ำแห่งสรรพชีวิต ควบคู่กับการสนับสนุนให้เกิดการ “ระเบิดจากข้างใน” ขยายฐานความร่วมมือและความรู้สึกเป็นเจ้าของจากคนหนึ่งคน ไปสู่ครอบครัวหรือคนกลุ่มเล็กๆ ขยายเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นชุมชนหมู่บ้าน ตำบลอำเภอ จังหวัด และระหว่างลุ่มน้ำภายใต้การประสานงานอย่างเข้าใจ เข้าถึง และต่อเนื่องให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนจากระดับนโยบายและองค์กรเอกชนทั้งในและต่างประเทศ

ผู้นำ...คือปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญ แต่ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญกว่า คือการพัฒนาเครือข่ายผู้นำให้เกิดการพัฒนาผู้นำที่สามารถทดแทนกันได้ เพื่อขจัดจุดอ่อน กรณีผู้นำเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเลือกตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่ง การพัฒนาทีมงาน ชุมชน และภาคประชาสังคม ให้เกิดเป็นเครือข่ายผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติจำนวนมากๆ คือ ภารกิจจำเป็นและสำคัญสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายยิ่งกว่าทั้งนี้ เพื่อทดแทนกรณีเกิดการเปลี่ยนแปลง ก็ยังมีกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้ให้สัมฤทธิ์ผลได้

ประสบการณ์แก้ปัญหาน้ำท่วมแบบบูรณาการของเทศบาลเมืองทุ่งสง

ที่ผ่านมา พบว่าประสบการณ์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเมืองทุ่งสงคือการขาดเอกภาพในการทำงานทุกภาคส่วนต่างทำงานแบบเพียงลำพังตามภารกิจหน้าที่ขาดการติดต่อสื่อสารเพื่อบูรณาการความร่วมมือทั้งทรัพยากรบุคคลงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้การทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา มีข้อติดขัดไม่คล่องตัว ขาดความเชื่อมั่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน จึงได้ดำเนินการแก้ไขปรับกลยุทธ์การทำงานเพื่อพัฒนาเมืองทุ่งสงในรูปแบบใหม่ โดยใช้กระบวนการยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเมืองและบูรณาการการทำงานแบบเครือข่ายขึ้น

ภาพ แนวทางการดำเนินการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังแบบบูรณาการ

คลองท่าแพ

สายน้ำแห่งชีวิต

กรณีศึกษา

การบริหารจัดการน้ำเชิงนิเวศแบบบูรณาการคลองท่าแพ อำเภอกงสูง จังหวัดนครศรีธรรมราชพื้นที่รอยต่อกับป่าต้นน้ำอุทยานแห่งชาติน้ำตกโยง ในลุ่มน้ำสาขามะตรัง

คลองท่าแพ สายน้ำแห่งชีวิต...คลองสวย น้ำใส บรรเทาอุทกภัย..มีน้ำใช้ในหน้าแล้ง ...หล่อเลี้ยงสรรพชีวิต
ในลุ่มน้ำยั่งยืนตลอดกาล

คลองท่าแพ เปรียบเสมือนเป็นคลองสายเลือดใหญ่ของเมืองทุ่งสง ไหลจากต้นน้ำอุทยานน้ำตกโยงจาก
ตำบลถ้ำใหญ่ ไหลผ่านเมืองเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง เป็นคลองที่ใช้บำบัดผลิตน้ำประปาของการประปาส่วนภูมิภาค
ทุ่งสง เพื่อส่งไปใช้อุปโภคบริโภค 2 อำเภอ คืออำเภอกงสูงและอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช คุณภาพน้ำ
ดีกว่าคลองอื่นๆที่ผ่านเขตเมืองทุ่งสง หลายปีที่ผ่านมาเมื่อฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมชุมชนริมคลองท่าแพ ซึ่งได้รับ
ความเดือดร้อนทุกปี เทศบาลเมืองทุ่งสงจึงได้ร่วมกับชุมชนริมคลองและบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน
ที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ร่วมคิดวางแผนแก้ปัญหาควบคู่กับวางแผน
สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ร่วมตัดสินใจเลือก ร่วมปฏิบัติการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
จากการร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ร่วมเสนอแนะทบทวนปรับปรุงแนวทางวิธีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัต
โดยอาศัยหลักวิชาการสถาบันวิชาการควบคู่กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนการบูรณาการความร่วมมือเครือข่ายภาครัฐ
เอกชนและประชาสังคม โดยเทศบาลและชุมชนริมคลองเป็นแกนในการประสานสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาและ
พัฒนา ให้คลองท่าแพเป็น “สายน้ำแห่งชีวิต คลองสวย น้ำใส มีน้ำใช้หล่อเลี้ยงสรรพชีวิตให้ยั่งยืนตลอดกาล”
สรุปกระบวนการร่วมกันเรียนรู้รู้ควบคู่การปฏิบัติทุกขั้นตอน ผ่านกิจกรรมด้านสังคม และด้านกายภาพที่สำคัญ

และเชื่อมโยง ต่อเนื่องครบวงจรซึ่งได้ดำเนินการร่วมกันของกลไกเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เช่นร่วมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ โดยร่วมรณรงค์สร้างจิตสำนึก ร่วมกันปลูกคืนป่าต้นน้ำ รักษาระบบนิเวศทางน้ำลำคลอง ปลูกหญ้าแฝกและต้นไม้พื้นถิ่นริมคลอง จัดทำแผนและผังชุมชนตลอดจนแผนที่น้ำของชุมชน นวัตกรรมเชื่อมมีชีวิต โดยใช้ไม้ไผ่และหญ้าแฝก ชุมชนเสียสละร่วมถอดหมุดโฉนดที่ดินเพื่อขยายคลองที่คดเคี้ยวให้ตรงเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม จนสำเร็จ(การจัดรูปที่ดินอย่างง่ายโดยชุมชน) เฝ้าระวังคุณภาพน้ำโดยตรวจวัดคุณภาพน้ำ ศึกษาวิจัยระบบนิเวศวิทยา คลองทำแพโดยชุมชนและเยาวชนมีส่วนร่วม(คุณภาพน้ำ พืช สัตว์หน้าดินและในน้ำ) ศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ปลา พื้นถิ่นโดยชุมชน วัดและโรงเรียนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนการวิจัยศึกษาและพัฒนา การใช้ประโยชน์ที่ดินริมคลองทำแพโดยชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วม ควบคู่กับการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยนำผลการวิจัยคลองทำแพมาจัดทำ “หลักสูตรท้องถิ่น” ร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ “ชุมทางลดโลกร้อน” ในพื้นที่ริมคลองทำแพบริเวณสวนพฤกษาสรินธร เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมและถ่ายทอด องค์ความรู้แก่ชุมชนในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียง ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้จากแหล่งอื่น เช่น เชื่อมโยงกับ แหล่งเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต ศูนย์เรียนรู้ที่ต้นน้ำอุทยานแห่งชาติน้ำตกโยง และการจัดประชุมสัมมนาฯ อย่างต่อเนื่อง

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศคลองทำแพ

เทศบาลเมืองทุ่งสง ร่วมสนับสนุนทุนวิจัยแก่คณะทีมงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช(สไใหญ่) และนำเสนอผลงานวิจัย “การอนุรักษ์คลองทำแพ”จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ (1) การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์น้ำคลองทำแพ (2) การศึกษานิเวศวิทยา คลองทำแพ (3) การศึกษาชีววิทยาบางประการของปลาพื้นถิ่นคลองทำแพ (4) การสำรวจและวิเคราะห์ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์นิเวศวิทยาคลอง

๑. การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนคนรักน้ำคลองท่าแพ

• ประโยชน์จากการวิจัยภาคีร่วมก่อตั้ง “เครือข่ายชุมชนคนรักน้ำคลองท่าแพ” จัดกิจกรรมระดมความคิดเห็น ร่วมกันในการอนุรักษ์คลองท่าแพ และจัดทำฐานข้อมูลเครือข่ายชุมชนคนรักน้ำคลองท่าแพตลอด ลำน้ำคลองท่าแพในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Website ชุมชนคนรักน้ำคลองท่าแพ)

๒. การศึกษานิเวศวิทยาคลองท่าแพ

• เป็นการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากมนุษย์และธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รูปร่างลักษณะของลำน้ำเปลี่ยนแปลงไป

• ประโยชน์จากการวิจัย ถ่ายทอดการเรียนรู้แก่ประชาชนในชุมชน และนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาวัดท่าแพ เพื่อได้เรียนรู้ระบบนิเวศวิทยาคลองท่าแพ

๓. การศึกษาชีววิทยาบางประการของปลาพื้นถิ่นคลองท่าแพ

- แนวทางการวิจัย ได้สอนนักศึกษาในการสร้างเครื่องมือประมงและการทำการประมงในแหล่งน้ำไหล นักศึกษาได้ร่วมกับประชาชนในชุมชนเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำและศึกษาชีววิทยาการสืบพันธุ์ของปลาพื้นถิ่นในคลองท่าแพ
- ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ในการสำรวจได้ร่วมกับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองทุ่งสง (วัดท่าแพ) และประชาชนในชุมชนร่วมสำรวจพันธุ์ปลาพื้นถิ่น ศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน จากผลการสำรวจพบ ปลาหูด ซึ่งเป็น ปลาพื้นถิ่นที่หายาก ใกล้สูญพันธุ์ รวมถึงพันธุ์ปลาพื้นถิ่น ไม่น้อยกว่า 44 ชนิด นำมาเพาะพันธุ์ ปล่อยลงสู่คลองท่าแพ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ ได้ต่อยอดงานวิจัยสร้างวังปลาเพื่อการอนุรักษ์ปลาพื้นถิ่นโดยชุมชนและโรงเรียนในพื้นที่ริมคลองมีส่วนร่วมเรียนรู้และร่วมปฏิบัติการในกระบวนการวิจัย

๔. การสำรวจและวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์นิเวศวิทยาคลอง

ในการศึกษาวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์นิเวศวิทยาคลองท่าแพได้มีการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์คลองท่าแพ มีขอบเขตพื้นที่ตั้งแต่ ต้นน้ำอุทยานแห่งชาติน้ำตกโยง ผ่านมายังตำบลถ้ำใหญ่ เขตเทศบาล ชุมชนท่าแพ และสิ้นสุดที่ตำบลเขากลายรวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 14 กิโลเมตร นำไปสู่การจัดทำฐานข้อมูลแนวทางการจัดการและพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินริมคลองท่าแพประเภทที่อยู่อาศัยและเกษตรกรรม

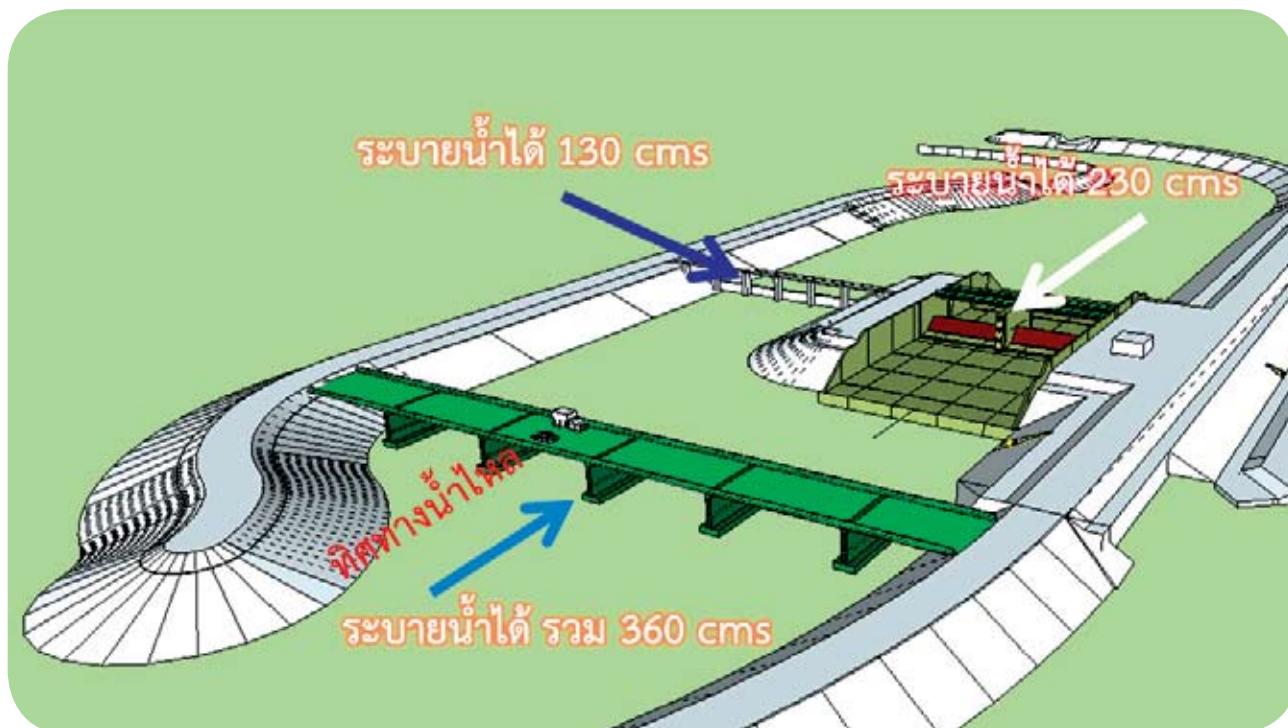

ปัจจุบันเทศบาลดำเนินการขยายผลต่อยอดองค์ความรู้จากงานวิจัยคลองท่าแพทั้ง 4 เรื่อง นำมาพัฒนาถ่ายทอดการเรียนรู้สู่นักเรียน และชุมชน เป็นจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สารการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์คลองท่าแพ รหัสวิชา ส.20201 จำนวน 1 รายวิชา สอนนาร่องที่โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองทุ่งสง(วัดท่าแพ)

มีการขยายผลเครือข่ายการเรียนรู้เครือข่ายคลองท่าแพ เป็นต้นแบบการอนุรักษ์คลองสู่การอนุรักษ์พัฒนาคลองต่างๆ ในเขตเทศบาล จัดตั้งเครือข่ายอนุรักษ์คลองท่าเลา คลองท่าโหลน คลองตม เฝ้าระวัง สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี

โครงการก่อสร้างประตูระบายน้ำคอนกรีต ตำบลคอนกรีต อำเภอกุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เป็นโครงการเร่งด่วน ที่เกิดจากผลการผลักดันของคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย อำเภอกุ่งสง แบบบูรณาการ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมในย่านการค้า และที่อยู่อาศัย บรรเทาความเดือดร้อน ให้ชาวอำเภอกุ่งสง ออกแบบโดยกรมชลประทาน ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ภายใต้การดำเนินการของ คณะอนุกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) และกรมชลประทาน งบประมาณในการก่อสร้าง 195,000,000 บาท (หนึ่งร้อยเก้าสิบล้านบาท)

▲ หลังน้ำป่า กระทบสะพานคลองท่าแพ เขตติดต่อระหว่างพื้นที่ 1 และ 2 ระยะยาว กับอยู่ 13 ต.ควนกรด อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช ฤดูแล้งแม่น้ำปายัดตลิ่งสะพานขาดหายไปเป็นทางยาวกว่า 30 เมตร ชาวบ้านไม่สามารถสัญจรผ่านไปมาได้ ขณะนี้ในพื้นที่ยังมีฝนตกลงมาอย่างต่อเนื่อง.

จนเมืองคอน น้ำถล่มรอบ 2

ภาคใต้หลายจังหวัดฝนถล่มไม่หยุด น้ำป่าซัดเมืองคอนจนบาดาลรอบ 2 ถนนวนครศรีธรรมราช-ทุ่งสง น้ำท่วมสูงทางขาดสัญจรไม่ได้ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมถล่มจากรถยนต์ไปเจอหน้าป่า ★ มีต่อเนื่อง 6

ชนทั้งคลอง ▶ แพทย์ชี้ผู้ประสบภัยหนาวรุนแรง แนวคิดสุขภาพชาวสวน ถูกนายวิจิตร ภู-จีนเงิน คนขับรถส่งของร้านฟาร์มอินเจอร์ ชั่วคราว ปักหลักอยู่ขณะเดินข้ามถนนสายชุมพร-ระนอง หนีน้ำท่วมสูง 3.5 เมตร อ.เมืองชุมพร ศพกระเด็นข้ามไปตกใต้กระเบียดย แต่นายวิจิตรขับรถหลบหนีน้ำท่วมไปโดยไม่ตั้งใจลงบึงและพบว่า ศพติดเหนือถนนหนีไป

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองวังหีบ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลนาหลวงเสน อำเภอกงหรา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำไว้เพื่อการเพาะปลูกในฤดูฝนและฤดูแล้ง
2. เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค ระบบประปา ของราษฎร และสัตว์เลี้ยง
3. เป็นแหล่งแพร่และขยายพันธุ์สัตว์น้ำจืดให้ราษฎรได้บริโภคและมีรายได้เสริมจากการจับสัตว์น้ำ
4. เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และช่วยบรรเทาอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในช่วงฤดูน้ำหลาก

การดำเนินงานที่ผ่านมา

บันทึกความร่วมมือ
การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง
ระหว่างจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง

วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

ณ วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ (เอส.เทค) อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วยสถานการณ์ปัญหาน้ำและอุทกภัย วาตภัย และดินโคลนถล่มที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ และทรัพย์สินของประชาชน รุนแรงขยายเป็นวงกว้าง รวมถึงภัยพิบัติในรูปแบบอื่นๆ ตามมา จนยากแก่การประเมินค่าได้ จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง ได้เรียนรู้และหาแนวทางจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นร่วมกัน โดยเชื่อมโยงกัน ด้วยแนวคิด “การบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการ” ในลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรังให้เกิดความยั่งยืน และเกิดประโยชน์ สูงสุดในระยะยาว จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง จะดำเนินการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุนกันอย่าง เป็นระบบ ดังนี้

๑. ร่วมมือในการศึกษาและสำรวจ เพื่อจัดทำแผนแม่บทและกำหนดมาตรการในการจัดการน้ำแบบบูรณาการ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
๒. ร่วมผลักดันการนำแผนและมาตรการในการจัดการน้ำแบบบูรณาการไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
๓. แลกเปลี่ยนข้อมูลและสนับสนุนการจัดทำระบบข้อมูล ซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานตามแผนและ มาตรการที่ได้ร่วมกำหนดไว้
๔. เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และสนับสนุนให้เกิดการริเริ่มปฏิบัติการในชุมชนและท้องถิ่น
๕. ติดตามและประเมินผลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน

ทุกองค์กรที่ได้ลงนาม จะยึดมั่นและปฏิบัติตามข้อตกลง โดยมีการติดตามผลและรายงานความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ

(ลงชื่อ).....

(นายวิโรจน์ จิวะรังสรรค์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

(ลงชื่อ).....

(นายสาธิต นราวิสุทธิ)

รองผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ปฏิบัติราชการแทน

ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง

(ลงชื่อ).....

ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค ๘

(ลงชื่อ).....

นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดตรัง

(ลงชื่อ).....

นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นครศรีธรรมราช

(ลงชื่อ).....

นายอำเภอทุ่งสง

(ลงชื่อ).....

นายอำเภอบางขัน

(ลงชื่อ).....

นายอำเภอเมืองตรัง

(ลงชื่อ).....

นายอำเภอกันตัง

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

On behalf of:

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation,
Building and Nuclear Safety

of the Federal Republic of Germany